

Bijlage – Reactie per aanbeveling

Thema Caribisch deel van het Koninkrijk

Aanbeveling: Aruba, Curaçao en Sint Maarten	
Nummer	6
Gebaseerd op artikel Verdrag van Istanbul	2
Gebaseerd op artikel <u>Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden</u>	38
Verantwoordelijk departement	VWS JenV OCW

Omschrijving

GREVIO dringt er bij het Koninkrijk der Nederlanden op aan een uitvoeringsplan op te stellen en alle mogelijke maatregelen te nemen, waaronder financiële, om Aruba, Curaçao en Sint Maarten aan te moedigen de bepalingen van het Verdrag van Istanbul te ratificeren en uit te voeren.

Reactie aanbeveling

De Caribische landen (Aruba, Curaçao en Sint Maarten) zijn autonoom binnen het Koninkrijk en daarmee zelf verantwoordelijk voor de uitvoeringswetgeving en het beleid dat nodig is voor de ratificatie van het Verdrag van Istanbul. Er is geen onderlinge regeling op grond van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden dat de samenwerking tussen Nederland en de Caribische landen op het onderwerp huiselijk geweld en kindermishandeling regelt. Wel werken sinds 2014 de vier landen (Nederland, Aruba, Curaçao en Sint Maarten) en de drie openbare lichamen van Caribisch Nederland (Bonaire, Sint Eustatius en Saba) samen in de ambtelijke Interlandelijke Taskforce Kinderrechten, dat onder andere het onderwerp huiselijk geweld en kindermishandeling beslaat. Visieontwikkeling, samenwerking, kennisdeling, uitwisselen van best practices, en monitoren zijn belangrijke taken van de Taskforce. Verder organiseert het ministerie van VWS sinds 2017 de tweejaarlijkse werkconferentie No Mas No More waar de aanpak van huiselijk geweld in het Koninkrijk der Nederlanden wordt besproken. Een concrete uitkomst van deze werkconferentie is het project inter(ei)landelijke opvang dat afgelopen zomer is gestart. Het doel van dit project is het mogelijk maken om gestructureerd (vrouwelijke) slachtoffers van huiselijk geweld die in een onveilige situatie zitten, op te vangen op een ander (ei)land dan het (ei)land waar het slachtoffer woont. De volgende werkconferentie No mas No More staat gepland voor volgend jaar.

Sinds publicatie van het rapport zijn er weer stappen gezet. Op recente uitvraag daartoe, geeft Sint-Maarten aan dat er wordt gewerkt aan de realisatie van de uitvoeringswetgeving. Curaçao geeft aan dat het land al voldoende uitvoeringswetgeving aanwezig heeft. Aruba heeft in de Memorie van Toelichting bij de goedkeuringswet aangegeven ratificatie van het Verdrag wenselijk te achten en acht het noodzakelijk om de benodigde uitvoeringswetgeving gereed te hebben. Op Aruba is de interdepartementale Commissie Mensenrechten enige tijd geleden begonnen met het opstellen van een implementatieplan met betrekking tot de uitvoeringswetgeving. Hierbij wordt in kaart gebracht wat er nodig is aan wetgeving en beleid om te kunnen voldoen aan de verdragsverplichtingen. Dit onderzoek is momenteel nog in ontwikkeling. In de rapportage over de aanbevelingen zal nader in worden gegaan op de voortgang van de stappen naar ratificatie van de Caribische landen.

Aanbeveling: Bonaire, Sint Eustatius en Saba	
Nummer	9
Gebaseerd op artikel verdrag van Istanbul	2
Verantwoordelijk departement	VWS JenV OCW

Omschrijving

GREVIO juicht de stappen toe die reeds zijn gezet om het Verdrag van Istanbul op Bonaire, Sint Eustatius en Saba uit te voeren ter voorbereiding op de ratificatie en naar aanleiding van de aanbeveling van de Adviesraad Internationale Vraagstukken. In het licht van die aanbeveling, dringt GREVIO er bij de Nederlandse autoriteiten op aan de toepassing van het Verdrag van Istanbul uit te breiden naar Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

Reactie aanbeveling

Om de situatie in Caribisch Nederland meer in overeenstemming te brengen met het Verdrag van Istanbul heeft het ministerie van VWS met de openbare lichamen het Bestuursakkoord aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling 2017-2020 afgesloten en voor de uitvoering hiervan middelen beschikbaar gesteld. Op grond van dit bestuursakkoord werken de openbare lichamen en het ministerie samen aan preventie, deskundigheidsbevordering, het versterken van de hulpverlening en het inrichten van een laagdrempelige meldstructuur voor het melden van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Zo is op Bonaire een opvang ingericht voor vrouwen en wanneer nodig hun kinderen, en worden er in de zorg- en veiligheidshuizen casussen besproken waarbij sprake is van huiselijk geweld of kindermishandeling. In opdracht van het ministerie van VWS is een juridische handreiking opgesteld, dat een stappenplan bevat bij vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling. De handreiking draagt bij aan de kennis van professionals in verschillende beroepsgroepen over hun wettelijke bevoegdheden rondom het melden van vermoedens van kindermishandeling. Deze handreiking wordt momenteel door de eilanden geïmplementeerd. De eilanden zetten voorts concrete stappen richting de inrichting van een meldpunt.

Het Bestuursakkoord huiselijk geweld en kindermishandeling 2017-2020 heeft geleid tot een verbeterde aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in Caribisch Nederland. Maar het is nog te vroeg om de toepassing van het Verdrag van Istanbul uit te breiden. Verschillende schakels zijn niet ingericht en behoeven nadere uitwerking en verbetering.

Op dit moment wordt gewerkt aan een inventarisatie van wat er nog nodig is om de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in overeenstemming te brengen met het Verdrag van Istanbul. Om de ingeslagen weg te continueren en de aanpak verder uit te werken en te bestendigen richting medegelding van het Verdrag van Istanbul, werkt het ministerie van VWS met de openbare lichamen aan een vervolg op het huidige bestuursakkoord vanaf 2021.

Thema Gendersensitiviteit

Huiselijk geweld raakt vrouwen disproportioneel en daarmee is gender één van de oorzaken van geweld tegen vrouwen. In het Nederlandse beleid ligt de focus niet zozeer op gender als oorzaak van het geweld. Het is van belang is hier aandacht voor te hebben. Daar waar stappen zijn of worden genomen náást de opdracht die momenteel wordt uitgevoerd, worden ze hier genoemd.

Aanbeveling: Weerspiegelen begrip	
Nummer	15
Gebaseerd op artikel van Verdrag van Istanbul	2 en 3
Verantwoordelijk departement	VWS JenV OCW

Omschrijving

GREVIO moedigt de Nederlandse autoriteiten sterk aan erop toe te zien dat alle beleids- en wetgevende maatregelen die worden genomen bij de uitvoering van het Verdrag van Istanbul duidelijker het begrip weerspiegelen dat geweld tegen vrouwen – in en buiten afhankelijkheidsrelaties – gendergerelateerd geweld is dat tegen vrouwen gericht is, omdat ze vrouw zijn of dat hen buitenproportioneel treft.

Aanbeveling: Herzien aanpak	
Nummer	33
Gebaseerd op artikel van Verdrag van Istanbul	6
Verantwoordelijk departement	VWS JenV OCW

Omschrijving

GREVIO dringt er bij de Nederlandse autoriteiten op aan de genderneutrale aanpak te herzien en de genderanalyse van wetgeving en beleid te implementeren en erop toe te zien dat al het beleid inzake de bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld gendersensitief is, gebaseerd op een gendergerelateerd inzicht in geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, en een effectief beleid ten behoeve van de gelijkheid van vrouwen en mannen te implementeren evenals de eigen kracht van vrouwen te bevorderen.

Aanbeveling: Gecoördineerd nationaal beleid	
Nummer	44
Gebaseerd op artikel verdrag van Istanbul	7
Verantwoordelijk departement	VWS JenV OCW

Omschrijving

GREVIO dringt er bij de Nederlandse autoriteiten op aan een effectief, geïntegreerd, alomvattend en gecoördineerd nationaal beleid aan te nemen en uit te voeren dat aandacht besteedt aan alle vormen van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld en dat verder strekt dan afhankelijkheidsrelaties. Om effectief te zijn, moet dergelijk beleid de gendergerelateerde aard van het geweld erkennen, aandacht besteden aan de hoofdoorzaken ervan en uiting geven aan de specifieke behoeften van vrouwen die blootgesteld (kunnen) worden aan intersectionele discriminatie en moet het zorgen consistentie in de dienstverlening in alle gemeenten.

Aanbeveling: Voorkomen herhaald doorverwijzen	
Nummer	145
Gebaseerd op artikel verdrag van Istanbul	20
Verantwoordelijk departement	VWS JenV OCW

Omschrijving

GREVIO dringt er bij de Nederlandse autoriteiten op aan erop toe te zien dat vrouwelijke slachtoffers van geweld direct worden doorverwezen naar gespecialiseerde ondersteuningsdiensten voor vrouwen en dat herhaalde doorverwijzingen worden voorkomen. Zij dringt er ook bij de Nederlandse autoriteiten op aan erop toe te zien dat maatschappelijke diensten geweld tegen vrouwen kunnen herkennen als gendergerelateerd geweld en beschermende en ondersteunende dienstverlening bieden die rekening houdt met de onderliggende thema's van macht en controle en die de nadruk legt op de mensenrechten en veiligheid van vrouwelijke slachtoffers en daarbij de betrokkenheid en de eigen kracht van het slachtoffer bevorderen.

Aanbeveling: Coördinerend orgaan	
Nummer	59
Gebaseerd op artikel verdrag van Istanbul	10
Verantwoordelijk departement	VWS OCW

Omschrijving

GREVIO moedigt de Nederlandse autoriteiten sterk aan de rol van coördinerend orgaan toe te wijzen aan geïnstitutionaliseerde instanties, deze te voorzien van duidelijke mandaten en bevoegdheden en deze instanties de benodigde personele en financiële middelen toe te wijzen om aan de ene kant toe te zien op de coördinatie en uitvoering van het beleid en de maatregelen om alle vormen van geweld tegen vrouwen te voorkomen en te bestrijden en aan de andere kant op de onafhankelijke toezicht en evaluatie hiervan. Daarbij zouden de autoriteiten erop moeten toezien dat de functies van het coördinerend orgaan ook gelden voor alle vormen van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld die vallen onder het Verdrag van Istanbul, dat ze worden uitgevoerd in nauw overleg met de betreffende ngo's en het maatschappelijk middenveld en dat ze worden ondersteund door adequate en juiste gegevens.

Reactie aanbeveling

In artikel 10 van het Verdrag staat: “de partijen wijzen een of meer officiële organen aan of stellen die in, die verantwoordelijk zijn voor de coördinatie, implementatie, toezicht op en toetsing van beleid en maatregelen ter voorkoming en bestrijding van alle vormen van geweld waarop dit Verdrag van toepassing is.”

Nederland spant zich samen met maatschappelijke partijen in voor het bestrijden van geweld tegen vrouwen, ook wel bekend als gendergerelateerd geweld. De verschillende departementen dragen elk vanuit de eigen verantwoordelijkheid bij aan de aanpak van gendergerelateerd geweld. Zo ligt de focus bij het ministerie van VWS primair op zorg en hulp aan slachtoffers, richt het ministerie van JenV zich op de civielrechtelijke, bestuursrechtelijke en de strafrechtelijke aanpak en wordt vanuit het ministerie van OCW vooral gewerkt aan preventie en op de onderliggende oorzaken van gendergerelateerd geweld, zoals ongelijkheid tussen mannen en vrouwen en stereotype opvattingen over mannelijkheid en vrouwelijkheid.

De minister van VWS is coördinerend bewindspersoon voor de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. In het landelijk actieprogramma Geweld hoort nergens Thuis is een landelijk programmateam gevormd dat de regionale aanpak ondersteunt en samen met de landelijke stuurgroep de voortgang van de acties uit het programma van alle partijen volgt en realiseert.

Een extra coördinerend orgaan die als kerntaak de ministeries aan elkaar zou moeten verbinden, zou niet ten goede komen aan coherent beleid, het zou namelijk een extra ‘laag’ afstemming vergen. We zetten erop in de samenhang tussen de ministeries waar mogelijk te versterken.

Wij zijn op basis van bovenstaande informatie van mening dat de coördinatie tussen de ministeries hiermee voldoende vorm krijgt, hetgeen in lijn is met artikel 10 van het Verdrag.

Aanbeveling: Verzamelen data	
Nummer	72
Gebaseerd op artikel verdrag van Istanbul	11
Verantwoordelijk departement	VWS JenV OCW

Omschrijving

Teneinde de aard van de relatie van de pleger met het slachtoffer en de gendergerelateerde aard van het geweld efficiënter te documenteren, moedigt GREVIO de Nederlandse autoriteiten sterk aan om gestandaardiseerde gegevenscategorieën te ontwikkelen – met verplichte toepassing door rechtshandhavende instanties, de rechterlijke macht en alle overige relevante partijen – inzake sekse en leeftijd van het slachtoffer en de pleger, hun relatie, het soort geweld en de geografische locatie. GREVIO moedigt ook de Nederlandse immigratiedienst aan een systeem voor het verzamelen van gegevens in te voeren waarmee de asiolverzoeken worden vastgelegd op basis van gendergerelateerde vervolging.

Reactie aanbeveling

Naar aanleiding van deze aanbeveling hebben de ministeries van VWS en JenV een gesprek gevoerd met Veilig Thuis. Tijdens dit gesprek bleek dat meer nodig om de mogelijkheden te verkennen. Deze vraag wordt om die reden meegenomen in de opdracht die in het kader van gendersensitiviteit is uitgezet. Gegevens met betrekking tot het geslacht en de relatie van slachtoffers en daders worden

niet op gestandaardiseerde wijze geregistreerd door de politie. De relatie tussen slachtoffer en dader is lang niet altijd eenduidig op het moment dat de politie betrokken is. En wordt voor zover relevant voor het strafrechtelijk onderzoek in open velden geregistreerd. Dit geldt ook voor het type geweld. Politie en Openbaar Ministerie (OM) kunnen aan zaken maatschappelijke classificaties toebedelen, waaronder het label 'huiselijk geweld', zodat het aantal zaken waarin (vermoedelijk) sprake was van huiselijk geweld inzichtelijk kan worden gemaakt. Politie, OM en rechtspraak leggen vast voor welke delicten melding of aangifte is gedaan, in welke zaken er al dan niet tot vervolging is overgegaan en wat de afdoeningen zijn geweest.

Registratiesystemen van de justitiële instanties zijn primair voor de taakuitvoering ingericht ter ondersteuning van de werkprocessen en derhalve niet toegesneden op rapportage- of onderzoeksdoeleinden. Omwille van het tegengaan van toenemende registratiedruk en administratieve lasten zijn wij geen voorstander van het doorvoeren van nieuwe verplichte registratievelden ten behoeve van onderzoeksdoeleinden in systemen van de strafrechtketen. Het doorvoeren van dergelijke ICT-aanpassingen is over het algemeen bovendien een langdurig en kostenintensief traject.

Aanbeveling: Bescherming en ondersteuning slachtoffers	
Nummer	125
Gebaseerd op artikel verdrag van Istanbul	18
Verantwoordelijk departement	VWS JenV OCW

Omschrijving

GREVIO dringt er bij de Nederlandse autoriteiten op aan de genderneutrale aanpak van de bescherming en ondersteuning van slachtoffers te herzien en erop toe te zien dat alle maatregelen die in dit verband worden genomen, gebaseerd worden op een gendergerelateerd begrip van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, waarbij zowel nadruk wordt gelegd op de mensenrechten en veiligheid van slachtoffers als op het bevorderen van de eigen kracht en economische onafhankelijkheid van vrouwen.

Reactie aanbeveling

Deze aanbeveling wordt meegenomen in de opdracht die de departementen aan een externe partij hebben versterkt. Daarnaast loopt er momenteel een onderzoek naar de samenhang tussen economische zelfstandigheid en huiselijk geweld. Er wordt hierbij onder andere gekeken naar de rol die economische zelfstandigheid en werk spelen voor, tijdens en na het meemaken van huiselijk geweld. De eerste resultaten worden in november verwacht. Ook is er binnen het programma Geweld hoort nergens thuis afgesproken de methodiek van de Nieuwe Toekomst onder de aandacht te brengen in de verschillende regio's. De Nieuwe Toekomst is een goed voorbeeld van een methode die zich richt op het bevorderen van de economische zelfstandigheid en empowerment van vrouwen die als slachtoffer van huiselijk geweld in de vrouwenopvang terecht zijn gekomen.

Thema Opvang

Aanbeveling: Opvangvoorzieningen	
Nummer	165
Gebaseerd op artikel verdrag van Istanbul	23
Verantwoordelijk departement	VWS

Omschrijving

GREVIO moedigt de Nederlandse autoriteiten aan erop toe te zien dat hun inspanningen opvangplaatsen te verspreiden over het hele land niet leidt tot een blijvend verlies aan opvangvoorzieningen. Bovendien moedigt GREVIO de Nederlandse autoriteiten sterk aan de opvangvoorzieningen uit te breiden om zo te voldoen aan de minimumnorm van één gezinsplaats per 10.000 hoofden van de bevolking.

Reactie aanbeveling

Nederland had in 2016 500 opvangplekken voor vrouwelijke slachtoffers van geweld. Volgens de norm van GREVIO zouden dit 1700 plekken moeten zijn. De norm die GREVIO hanteert, dateert uit de periode 2006 – 2008. In die periode is, voorafgaande aan het Verdrag van Istanbul, een “Taskforce to prevent and combat violence against women and domestic violence” ingesteld. In het eindrapport van deze taskforce is de standaard opgenomen van 1 opvangplaats per 10.000 inwoners. Deze standaard is vervolgens meegenomen in het ontwikkelproces en uiteindelijk vastgelegd in de tekst van de conventie en de toelichting (paragraaf 135).

Het ministerie van VWS heeft, naar aanleiding van signalen over een tekort aan opvangplekken acute crisissituaties in de vrouwenopvang, samen met de VNG en in samenwerking met Valente (de brancheorganisatie van instellingen die opvang aan vrouwelijke slachtoffers van geweld bieden) in 2019 een onderzoek laten uitvoeren naar de beschikbaarheid van opvangplaatsen in deze situaties. Uit het onderzoek bleek dat in 2019 146 keer alternatieve opvang geboden is omdat binnen de daarvoor bedoelde opvang geen plek beschikbaar was. Gemeenten werken momenteel met de instellingen aan het verbeteren van de in-, door- en uitstroom. Het ministerie van VWS heeft hiervoor én voor het organiseren van voldoende opvangplaatsen vanaf 2020 jaarlijks structureel 14 miljoen beschikbaar gesteld aan gemeenten.

Op het moment dat de in- door- en uitstroom optimaal verloopt, wordt duidelijk wat de werkelijke behoefte is aan opvangplaatsen. Ten aanzien van de uitstroom spelen diverse factoren een rol, zoals de beschikbaarheid van betaalbare woningen. Gezien de schaarste van het aantal betaalbare woningen zal naar verwachting voorlopig een grotere behoefte blijven bestaan aan opvangplaatsen.

De insteek van zowel het ministerie van VWS, de Nederlandse gemeenten als van de opvanginstellingen, is niet dat het bieden van opvang altijd de enige en juiste manier is van hulpverlening in geval van huiselijk geweld. Wanneer melding wordt gedaan van huiselijk geweld bij Veilig Thuis of een instelling voor vrouwenopvang wordt een risico-inventarisatie gedaan. Opvang in een residentiële setting wordt gezien als een noodgreep in plaats van dé oplossing. Vormen van hulpverlening waarbij de vrouw haar omgeving niet hoeft te verlaten heeft de voorkeur, mits de veiligheidssituatie dat toelaat. Voorbeelden hiervan zijn ambulante hulpverlening, het gebruik van Aware (een draagbaar alarm voor het slachtoffer) en time-out plekken voor de pleger.

Het ministerie van VWS heeft gesprekken gevoerd met de VNG en Valente over de minimumnorm opvangvoorzieningen en het huidige aantal opvangplaatsen. De conclusie is dat geen van beide organisaties de norm leidend wil laten zijn in de beschikbaarheid van het aantal opvangplaatsen.

Thema Kwetsbare groepen

Aanbeveling: Vrouwen met een beperking en vrouwelijke asielzoekers en illegale migranten	
Nummer	26
Gebaseerd op artikel verdrag van Istanbul	4, lid 3
Verantwoordelijk departement	VWS JenV OCW

Omschrijving

GREVIO moedigt de Nederlandse autoriteiten sterk aan toe te zien op de uitvoering van de voorgestelde maatregelen ter verbetering van de bescherming van vrouwen met een beperking en vrouwelijke asielzoekers en illegale migranten en er verder op toe te zien dat de bepalingen van het Verdrag van Istanbul worden uitgevoerd zonder discriminatie op de gronden genoemd in artikel 4, lid 3.

Reactie aanbeveling

De afgelopen jaren heeft Nederland op verschillende terreinen beleid ontwikkeld ter bescherming van vrouwen en meisjes in kwetsbare posities. GREVIO wijst er terecht op dat dit niet in alle gevallen structureel gedaan wordt en dat er ruimte is voor verbetering.

De ministeries van VWS en OCW hebben sinds publicatie van het evaluatierapport van GREVIO met het IOM, Rutgers en het College voor de Rechten van de Mens gesprekken gevoerd om zicht te krijgen op hoe welke verbeteringen concreet gemaakt kunnen worden voor extra kwetsbare slachtoffers.

Vrouwen met een beperking

De ministeries van VWS en OCW hebben de intentie meer aandacht te besteden aan slachtoffers met een lichamelijke en/of verstandelijke beperking. Zo kunnen simpele en toch effectieve maatregelen genomen worden om slachtoffers met een beperking beter te beschermen, zoals het ontwikkelen van voorlichtingsmateriaal voor vrouwen en meisjes met een verstandelijke beperking. De komende tijd wordt in kaart gebracht hoe de aanpak in dat kader verbeterd kan worden.

Migranten- en vluchtelingenvrouwen

Binnen de huidige aanpak van verschillende vormen van geweld loopt een aantal projecten en initiatieven gericht op het bevorderen van de veiligheid van vrouwen met een migratie- of vluchtelingenachtergrond. Vrouwen uit de betreffende gemeenschappen zijn betrokken bij de ontwikkeling en uitvoering van deze projecten en initiatieven.

Het ministerie van OCW vormt een partnerschap met de alliantie Verandering van binnenuit dat zich richt op het terugdringen van gendergerelateerd geweld en het bevorderen van gelijkheid tussen mannen, vrouwen en lhbtj-personen binnen migranten- en vluchtelingengemeenschappen. In deze alliantie vervullen vluchtelingen- en migranten zelforganisaties een centrale rol. De alliantie ontvangt financiering voor 5 jaar.

Op 18 februari 2020 hebben de minister van VWS en de minister voor Rechtsbescherming de actieagenda schadelijke praktijken aangeboden aan de Tweede Kamer. Doel van de actieagenda is vrouwelijke genitale verminking, huwelijksdwang, eengerelateerd geweld en maagdenvlieshersteloperaties eerder en beter in beeld te krijgen en duurzaam te stoppen. De actieagenda is onderdeel van het programma Geweld Hoort Nergens Thuis. Een van de maatregelen van de actieagenda is het financieren van sleutelpersonen. Een sleutelpersoon is vaak zelf een migrant,

(voormalig) slachtoffer of vluchteling en heeft het vertrouwen binnen de eigen gemeenschap. Zij gaan met de doelgroep in gesprek over de gezondheidsrisico's en strafbaarheid van vrouwelijke genitale verminking.

Migranten zonder verblijfsstatus

Uit onderzoek in 2017 bleek dat gemeenten verschillend omgingen met het beschikbaar stellen van opvangplekken aan slachtoffers huiselijk en eengerelateerd geweld wanneer deze slachtoffers in het proces van aanvraag zaten voor een verblijfsvergunning. Voor vrouwelijke slachtoffers van geweld zonder verblijfsstatus is daarom de AMvB Opvang van slachtoffers van huiselijk geweld en eengerelateerd geweld zonder verblijfsvergunning aangenomen. Deze AMvB schrijft voor dat slachtoffers van huiselijk geweld en eengerelateerd geweld die (nog) niet over een verblijfsvergunning beschikken onder de Wmo 2015 vallen en recht hebben op opvang. De ministeries van JenV en VWS stellen aan gemeenten hiervoor vanaf 2018 structureel jaarlijks 2,5 miljoen beschikbaar.

Aanbeveling: Sleutelrol voor non-gouvernementele vrouwenorganisaties	
Nummer	53
Gebaseerd op artikel verdrag van Istanbul	9
Verantwoordelijk departement	VWS OCW

Omschrijving

GREVIO moedigt de Nederlandse autoriteiten sterk aan de sleutelrol van non-gouvernementele vrouwenorganisaties, waaronder in het bijzonder organisaties voor zwarte vrouwen en vrouwelijke migranten en vluchtelingen, bij de ontwikkeling en uitvoering van beleid te erkennen en erop toe te zien dat er stappen worden gezet om hun werk te stimuleren en te ondersteunen en hun blijvende deelname aan beleidsvorming op lokaal en landelijk niveau te handhaven en te beschermen. Om dit te bereiken, moedigt GREVIO de Nederlandse autoriteiten sterk aan erop toe te zien dat toereikende financiële ondersteuning wordt verstrekt op een manier die voorziet in blijvende en duurzame deelname van ngo's die zich inzetten voor de bestrijding van geweld tegen vrouwen, waaronder organisaties voor zwarte vrouwen en vrouwelijke migranten en vluchtelingen.

Reactie aanbeveling

In de totstandkoming van het Nederlandse beleid is het gebruikelijk om niet alleen stakeholders, maar ook het maatschappelijk middenveld te raadplegen. Nederland erkent de onmisbare rol die het maatschappelijk middenveld heeft, en waardeert ook wanneer deze partners tegenspraak geven op het beleid. Hun kritische blik en connecties met de doelgroep zijn een belangrijk onderdeel van de uitvoering van het Nederlandse beleid. Zeker op onderwerpen die te maken hebben met gelijke rechten, anti-discriminatie en de bestrijding van geweld tegen vrouwen wordt het belang van het betrekken van NGO's gezien, meer specifiek, die van organisaties voor zwarte vrouwen, (vrouwelijke) migranten en vluchtelingen of lhbt-ers met een biculturele achtergrond.

Wij herkennen het beeld dat in het evaluatierapport wordt geschetst dan ook niet. Deze organisaties worden ook nu al goed betrokken, hun belang wordt gezien erkend, niet alleen op papier, maar ook in de praktijk. Dit zal ook in de toekomst zo blijven.

Op dit moment ontvangt de Alliantie Verandering van Binnenuit van Movisie en Consortium Zelfbeschikking een 5-jarige instellingssubsidie van het Ministerie van OCW. In de alliantie werken migranten- en vluchtelingenorganisaties samen met Movisie aan het bevorderen van gendergelijkheid en lhbt-acceptatie en het terugdringen van gendergerelateerd geweld binnen de eigen gemeenschappen.

Tevens loopt er een meerjarige projectsubsidie aan Femmes for Freedom voor het project LEF dat zich richt op het zelfbeschikkingsrecht van vrouwen en meisjes met een bi-culturele achtergrond en het uitbannen van schadelijke traditionele praktijken.

Bij de totstandkoming van de actieagenda schadelijke praktijken zijn partners uit het maatschappelijk middenveld actief betrokken geweest. Het kabinet erkent bij deze complexe problematiek, bij een vaak moeilijk te bereiken doelgroep, het belang de expertise van partners. Bij de uitvoering van de actieagenda worden deze partijen eveneens actief betrokken, zodat de maatregelen uit de agenda ook daadwerkelijk zal leiden tot het stoppen van de verschillende vormen van schadelijke praktijken.

Aanbeveling: Vastleggen verplichtingen rechters	
Nummer	205
Gebaseerd op artikel verdrag van Istanbul	31
Verantwoordelijk departement	JenV

Omschrijving

GREVIO dringt er bij Nederland op aan de noodzakelijke maatregelen te nemen, met inbegrip van benodigde wetswijzigingen om te waarborgen dat rechters verplicht zijn:

- i) bij het vaststellen van de voogdij en de omgangsregeling rekening te houden met alle aspecten van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld;
- ii) erop toe te zien dat het risico van een kind om in de toekomst getuige te zijn van geweld tegen een naaste wordt erkend als dat de pleger het belang van het kind in gevaar brengt.
- iii) gendersensitieve richtlijnen aan te nemen om erop toe te zien dat de gendergerelateerde aard van het geweld en de invloed van een eventueel machtsverschil in de relatie op het kunnen voeren van onderhandelingen op een eerlijke manier worden erkend en dat er in procedures met betrekking tot kinderen de nodige ondersteuningsvereisten voor vrouwelijke slachtoffers van geweld zijn en
- iv) de voogdij en omgangsregeling te beperken wanneer dit gerechtvaardigd is om de veiligheid en het belang van het kind te garanderen.

Reactie aanbeveling

Bij het opleggen van kindbeschermsmaatregelen en bij zaken rondom gezag en omgang wordt op verschillende momenten rekening gehouden met geweld tegen vrouwen, huiselijk geweld en de consequenties hiervan voor het kind. De Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) heeft de wettelijke taak advies uit te brengen aan de rechter over de situatie van het kind, waaronder over zijn of haar veiligheid. Kennis over alle aspecten van huiselijk geweld en kindermishandeling is onderdeel van de opleiding die de medewerkers van de RvdK hebben genoten.

Het is aan de rechter zich ter zitting een oordeel over de zaak te vormen. De rechter kan, als sprake is van geweld van een ouder jegens een kind, kindbeschermsmaatregelen treffen door het kind onder toezicht te stellen of uit huis te plaatsen. Ook kan, indien het belang van het kind onmiddellijke maatregelen vergt, het ouderlijk gezag worden geschorst en zo nodig kan in de voorlopige voogdij worden voorzien. Het gezag van een ouder kan, tot slot, in geval van geweld tegen een kind beëindigd worden. Bij gezag- en omgangszaken wordt rekening gehouden met de situatie van het kind en zijn gezinssituatie. Als sprake is van huiselijk geweld kan dat een reden zijn voor (tijdelijk) geen, of begeleid contact. Ook als sprake was van huiselijk geweld voordat het kind is geboren, wordt dit eveneens gewogen als risicofactor bij de betreffende ouder.

De rechter weegt alle aspecten mee die in een zaak aan hem worden voorgelegd. Eén van de relevante aspecten kan partnergeweld zijn. De rechter komt tot een beslissing binnen de wettelijke context, dat wil zeggen als de wet bepaalt dat het doel van een maatregel het waarborgen van het belang van het kind is, zal hij dit voorop moeten stellen.

Hiermee is wettelijk verankerd dat rekening wordt gehouden met de aspecten van geweld die gevolgen hebben voor de veiligheid van kinderen. Er zijn wat het ministerie van JenV betreft geen nieuwe en zwaarwegende ontwikkelingen, die een wetswijziging vereisen. Of aanvullende gendersensitieve

richtlijnen en aanvullende ondersteuningsvereisten mogelijk en noodzakelijk zijn, wordt meegenomen in de opdracht verstrekt in het kader van de gendersensitieve aanpak.

Aanbeveling: Alternatieve geschillenregelingen	
Nummer	247
Gebaseerd op artikel verdrag van Istanbul	48
Verantwoordelijk departement	JenV

Omschrijving

GREVIO dringt er bij de Nederlandse autoriteiten op aan de wetgeving en begeleiding inzake alternatieve geschillenregeling in alle strafzaken wegens geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld te herzien en aan te passen teneinde erop toe te zien dat dergelijke praktijken niet leiden tot de decriminalisering ervan en dat de rechten van de slachtoffers worden gehandhaafd. Tevens moedigt GREVIO de Nederlandse autoriteiten sterk aan duidelijke protocollen en begeleiding in te voeren op alle rechtsgebieden waar gebruik wordt gemaakt van bemiddeling, om erop toe te zien dat ieder aanbod van bemiddeling volledig vrijwillig wordt aanvaard en dat er geen ongepaste druk wordt uitgeoefend op vrouwen om een vorm van bemiddeling of alternatieve geschillenregeling aanvaardden.

Reactie aanbeveling

De Aanwijzing huiselijk geweld en kindermishandeling van het OM verwoordt als uitgangpunten dat het schenden van de in het strafrecht neergelegde normen in beginsel vraagt om correctie, afkeuring en herstel van geleden schade en dat de belangen van slachtoffers meewegen bij de afweging van het OM om strafrechtelijk op te treden. De richtlijn strafvordering huiselijk geweld en kindermishandeling van het OM wordt momenteel aangepast. Daarin is men van zins op te nemen dat zaken met vermoedens van strafbare feiten van (huiselijk) geweld, zeden en belaging in beginsel worden gedagvaard. Dit biedt het slachtoffer ook de mogelijkheid zijn of haar slachtofferrechten binnen het strafproces uit te oefenen.

In een lopende strafzaak kan worden bemiddeld, waarbij de eerst aangewezen bemiddelingsvorm mediation betreft. Alleen een officier van justitie of de rechter kan mediation voorstellen. Deelname aan mediation is gedurende het gehele traject gebaseerd op vrijwilligheid van zowel het slachtoffer als de verdachte. De mediation loopt door tussenkomst van het Mediationbureau van de rechtbank, en de mediation vindt plaats in de beveiligde omgeving van het gerechtsgebouw. De mediation wordt geleid door twee speciaal daartoe geselecteerde en in het Mediation federatie Nederland (MfN)-register opgenomen strafmediators. Zij werken volgens de regels van de MfN, daartoe behoort dat zij onafhankelijk en onpartijdig werken en waken over de vrijwilligheid van de deelname gedurende het gehele traject, dat kosteloos is. De uitkomst van de mediation wordt indien slachtoffer en verdachte dat wensen, vastgelegd in een slotovereenkomst die wordt toegevoegd aan het strafdossier en wordt teruggekoppeld aan de verwijzende rechter of officier. Hiermee is geborgd dat de inzet van mediation niet leidt tot decriminalisering aangezien het aan het oordeel van de officier of de rechter is onderworpen in welke mate een geslaagde uitkomst van de mediation meeweegt in de afdoening van de strafzaak. Mediation is in die zin dus geen alternatieve afdoening, maar een extra instrument om bij de afdoening van een strafzaak tot meer maatwerk te komen. Zo kan schade worden afgehandeld en kunnen afspraken gericht op de toekomst worden geborgd.

Aanbeveling: Sleutelrol voor non-gouvernementele vrouwenorganisaties	
Nummer	50
Gebaseerd op artikel verdrag van Istanbul	8
Verantwoordelijk departement	VWS

Omschrijving

GREVIO moedigt de Nederlandse autoriteiten sterk aan om ten aanzien van al het beleid en alle maatregelen die onderdeel uitmaken van de vereiste alomvattende en gecoördineerde aanpak om geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld te bestrijden, toe te zien op stabiele en duurzame financiering op basis van een afzonderlijk budget en afzonderlijke financieringsstromen. GREVIO moedigt de Nederlandse autoriteiten bovendien sterk aan onderzoek te doen naar de mate waarin de beschikbaar gestelde financiering voor diensten en maatregelen om geweld tegen vrouwen te voorkomen en te bestrijden op lokaal niveau verschilt en de redenen daarvoor.

Reactie aanbeveling

Binnen de Nederlandse overheid heeft per 1 januari 2015 een decentralisatie plaatsgevonden. Gemeenten zijn daarmee op basis van de Jeugdwet en de Wmo 2015 verantwoordelijk geworden voor de aanpak van huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen. Voor de bekostiging van deze aanpak stelt de Rijksoverheid jaarlijks middelen beschikbaar via een decentralisatie uitkering en een algemene uitkering. Hierdoor zijn gemeenten vrij in de wijze waarop zij hun vormgeven aan hun verplichtingen. Deze vrijheid maakt het mogelijk dat een aanpak ontwikkeld kan worden die aansluit op de behoeften en mogelijkheden die lokaal en/of regionaal bestaan. Dit is een van de uitgangspunten die de basis vormt van het gedecentraliseerde stelsel in Nederland.

Op het moment dat blijkt dat gemeenten aangeven dat de middelen die vanuit het Rijksoverheid aan hen beschikbaar worden gesteld, onvoldoende zijn om de aanpak van huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen vorm te geven, dan vindt daar een gesprek over plaats. De afgelopen jaren heeft dit tot verschillende onderzoeken geleid en uiteindelijk tot een meermaals structurele verhoging van de decentralisatie uitkering, zoals bijvoorbeeld vanaf 2019 jaarlijks € 38,6 miljoen voor de Veilig Thuis organisaties vanwege een hogere stijging van meldingen en adviezen dan verwacht door de vernieuwde wettelijke meldcode. Onderdeel van de onderzoeken was iedere keer of de daarvoor beschikbaar gestelde middelen zijn benut. De wijze waarop de aanpak vanuit het Rijk wordt gefinancierd, wordt gezien als voldoende stabiel en duurzaam.

Thema Onderzoek

Aanbeveling: Onderzoek	
Nummer	79
Gebaseerd op artikel verdrag van Istanbul	11
Verantwoordelijk departement	VWS JenV OCW

Omschrijving

GREVIO moedigt de Nederlandse autoriteiten sterk aan onderstaande punten te evalueren

- i) de invloed van de fusie tussen de diensten die zich bezighouden met bescherming van kinderen en huiselijk geweld en het ontbreken van een specifieke gendergerelateerde aanpak binnen het nationale programma en binnen de instellingen, om zo vast te stellen of deze in feite verhinderen dat vrouwen toegang krijgen tot preventie- en veiligheidsvoorzieningen;
- ii) de gevolgen voor en invloed van de genderneutrale aanpak op preventie, bescherming en vervolging van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, gezien het feit dat statistieken overduidelijk laten zien dat vrouwen een veel grotere kans lopen om slachtoffer te worden dan mannen en dat, waar mannen slachtoffer van dit geweld zijn, de pleger hoogstwaarschijnlijk man is en
- iii) erop toe te zien dat onderzoek wordt gedaan ter beoordeling van de ervaringen van slachtoffers met en tevredenheid van slachtoffers over het institutionele antwoord op verschillende vormen van geweld, met inbegrip van huiselijk geweld.

Reactie aanbeveling

Vanuit het programma Geweld Hoort Nergens Thuis wordt doorlopend onderzoek gedaan naar de hulpverlening aan slachtoffers vanuit onder andere Veilig Thuis. Wij vinden het van belang om gendersaspecten mee te nemen in onderzoek. In opdracht van VWS, de vier grote gemeenten, negen regio-gemeenten en Augeo is onderzoek uitgevoerd naar slachtoffers van huiselijk geweld en kindermishandeling. Onderzocht is hoe het na verloop van tijd is gegaan met slachtoffers of geweld is afgenomen en het welzijn verbeterd is. In dit grootschalige onderzoek worden veel aspecten belicht waaronder verschillen van effecten tussen mannelijke en vrouwelijke slachtoffers. Daarnaast komt op 12 november jl. een onderzoek uit dat aandacht heeft voor deze verschillen. Ook hebben wij de intentie om de komende tijd gender aspecten mee te nemen in een lopend onderzoek van Verwey Jonker. Onderzoek als het deze kan bijdragen aan meer gendersensitief beleid met betrekking tot huiselijk geweld door kennis te verzamelen over indicatoren die vanuit genderoogpunt relevant zijn.

Aanvullend op bovenstaande, is binnen de eerder genoemde opdracht die is uitgezet in het kader van gendersensitiviteit, aandacht voor de eerste twee delen van de aanbevelingen. Op grond van de opbrengsten wordt bekeken of en waar aanvullend onderzoek nodig zijn.